

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-10>

УДК 331.5:616-036.21(477)

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ

COVID-19'S AFFECT ON THE LABOR MARKET IN UKRAINE

Сало Яна Вікторівна

кандидат економічних наук, старший викладач,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1066-783X>

Базелюк Олександр Володимирович

студент,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6503-8091>

Salo Yana, Baleziuk Oleksandr
Odessa National Economic University

Стаття присвячена актуальним питанням впливу пандемії коронавірусу SARS-CoV-2 на ринок праці в Україні. З'ясовано світові прогнози впливу коронакризи на ринок праці. Проаналізовано та систематизовано наслідки такого впливу на різні аспекти функціонування національного ринку праці. Визначено вплив динаміки кількості захворювань, смертності на трудові ресурси України, на зміну рівня безробіття в 2020–2021 рр., структурні зміни в складі трудових ресурсів та зростання попиту на окремі професії, можливості дистанційної роботи з урахуванням процесів цифровізації, особливості змін трудової міграції, зміни в диференціації доходів населення, гендерні наслідки. З'ясовано основні галузі, які найбільше та найменше постраждали від наслідків впливу COVID-19, а також особливості зміни їх сегментів на загальному ринку праці. Окреслено можливі короткострокові та довгострокові наслідки впливу карантинних заходів на стан ринку.

Ключові слова: ринок праці, пандемія коронавірусу SARS-CoV-2, безробіття, зайнятість, оцінка впливу пандемії, структурні зміни на ринку праці.

Статья посвящена актуальным вопросам влияния пандемии коронавируса SARS-CoV-2 на рынок труда в Украине. Выяснены мировые прогнозы влияния коронакризиса на рынок труда. Проанализированы и систематизированы последствия такого влияния на разные аспекты функционирования национального рынка труда. Определено влияние динамики количества заболеваний, смертности на трудовые ресурсы Украины, изменение уровня безработицы в 2020–2021 гг., структурные изменения в составе трудовых ресурсов и рост спроса на отдельные профессии, возможности дистанционной работы с учетом процессов цифровизации, особенности изменений трудовой миграции, изменения в дифференциации доходов населения; гендерные последствия. Выяснены основные отрасли, наиболее пострадавшие от последствий влияния COVID-19, а также особенности изменения их сегментов на общем рынке труда. Намечены возможные краткосрочные и долгосрочные последствия влияния карантинных мер на состояние рынка.

Ключевые слова: рынок труда, пандемия коронавируса SARS-CoV-2, безработица, занятость, оценка влияния пандемии, структурные изменения на рынке труда.

This article is devoted to topical issues of the impact of the SARS-CoV-2 coronavirus pandemic on the labor market in Ukraine. Global forecasts of the impact of the corona crisis on the labor market have been clarified. The dynamics of the number of infected, sick and dead population in Ukraine is given. The consequences of such influence on various aspects of the functioning of the national labor market are analyzed and systematized. The influence of the dynamics of the number of diseases, mortality on the labor resources of Ukraine, the change in unemployment in 2020–2021, structural changes in the composition of labor resources and growing demand for certain professions, opportunities for remote work taking into account digitization processes, features of changes in labor migration in the differentiation of household incomes, gender implications. The main industries that have suffered the most and the least from the effects of COVID-19, as well as the peculiarities of changing their segments in the overall labor market. The reasons for the slow decline in unemployment in Ukraine after the outbreak of coronavirus infection have been identified. The peculiarities of the corona crisis also led to the fact that in the structure of the labor force the most affected were workers engaged in manual labor, usually with a low level of education and low pay. Coronary crisis also has gender implications. Due to the predominance of women's contact services and the need to

care for children due to the closure of schools due to the introduction of quarantine measures, the share of women among the "new unemployed" was higher than men. In terms of changes in the sectoral structure of labor, there is a clear sharp increase in global demand for IT professionals of various profiles, the corona crisis has given additional impetus to the use of robots and replace them with jobs and professions that are easy to algorithmize. The possible short-term and long-term consequences of the impact of quarantine measures on the market situation are outlined. Conclusions have been made on the state of the labor market during the COVID-19 pandemic and prospects for further research in this area are needed.

Keywords: labor market, SARS-CoV-2 coronavirus pandemic, unemployment, employment, pandemic impact assessment, structural changes in the labor market.

Постановка проблеми. В грудні 2019 р. розпочався спалах коронавірусу SARS-CoV-2 в Китаї. Вже через 2 місяці на міжнародному рівні було визнано надзвичайну ситуацію в світі у зв'язку з цим спалахом захворюваності. В березні 2020 р. було зафіксовано перші випадки захворювання в Україні, а з 25 березня по усій території України було введено надзвичайний стан у зв'язку з активним поширенням хвороби. На початку 2020 р. Департамент глобальних комунікацій ООН закликав уряди усіх країн пом'якшити вплив COVID-19 ринку праці [5]. В дослідженні Міжнародної організації праці, яке вийшло на початку березня 2020 р. вказувалося, що криза в економіці та на ринку праці, породжена пандемією COVID-19, може призвести до зростання світового безробіття майже на 25 млн. осіб. Скорочення зайнятості означає і значні втрати доходів працівників. За оцінками авторів дослідження, до кінця 2020 року вони мали становити від 860 мільярдів до 3,4 трильйона доларів США. Це повинно було призвести до падіння споживання товарів та послуг, що, в свою чергу, мало б позначитися на економічних перспективах підприємств та цілих країн [9]. Саме в цей час в Україні почали прийматися перші рішення, націлені на захист людей. При цьому вони торкалися і ринку праці, але оцінка ефективності цих дій вимагає більш глибокого наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що на сьогодні питанням впливу пандемії COVID-19 на ринок праці в Україні переймалося не так багато науковців. Серед них слід виокремити дослідження Л.Л. Шамілевої [8], Ю.М. Заволоки [2; 3] та Л.Д. Водянки [1], в яких було здійснено

спробу оцінити вплив економічно-фінансової кризи та рецесії, які були викликані пандемією на стан ринку праці в Україні. Перше з них вийшло в 2020 р., коли спостерігалися лише перші ознаки кризи на ринку праці, наступні – в 2021 р., коли кризові явища на ринку праці спостерігалися в повній мірі і вже можна було б робити прогнози на майбутнє.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є оцінка впливу пандемії COVID-19 на ринок праці в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В 2020 р. пандемія COVID-19 завдала нищівного удару по ринку праці в усьому світі. Не стала виключенням і Україна. Виходячи з розвитку ситуації в період коронакризи в Україні, можна вести мову про наступні основні зміни, що відбулися на ринку праці.

По-перше, негативні прямі наслідки коронавірусу для трудового потенціалу в основному пов'язані з тимчасовою втратою працездатності зайнятого населення у разі хвороби в середній та тяжкій формах та подальшого періоду реабілітації, який також супроводжується зниженою працездатністю. Найбільш показовою в цьому аспекті є статистика кількості інфікованих, хворих та померлих в Україні, яка наведена в табл. 1. З наведених даних чітко видно, що кількість інфікованих в Україні активно зростає, а кількість хворих на конкретний момент суттєво коливається в залежності від хвили, натомість динаміка померлих також свідчить про активне зростання. При цьому доцільно відзначити значні погрішності в статистиці, яка може значно відрізнятись від реального стану справ в бік прикрашення ситуації.

Таблиця 1

Динаміка кількості інфікованих, хворих та померлих в Україні, осіб

Показник	01.04.2020	01.07.2020	01.10.2020	01.01.2021	01.04.2021	01.07.2021	01.10.2021
Інфіковані	548	45887	222322	1069517	1711630	2206836	2455189
Хворі	856	24277	114437	328171	344581	15023	120512
Померлі	22	1185	4261	18680	33679	52460	56649

Джерело: складено за даними [4]

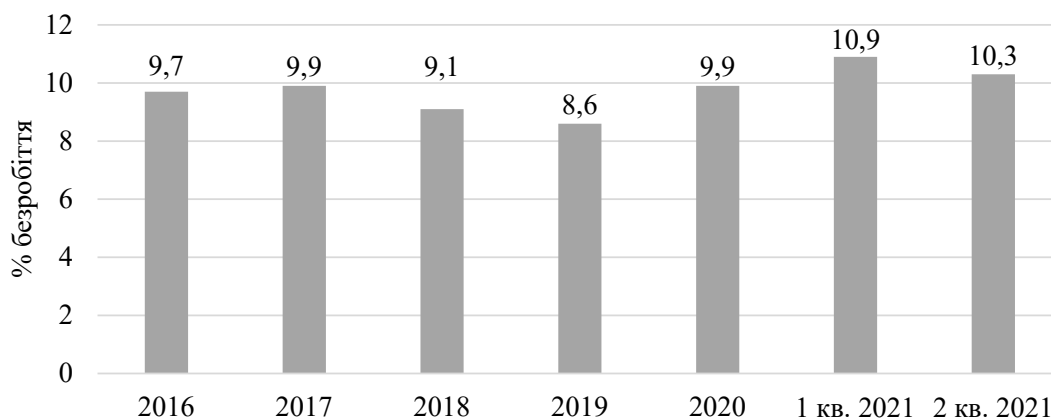

Рис. 1. Динаміка рівня безробіття в Україні за період 2016–2021 рр.

Джерело: складено за даними [7]

По-друге, економічна криза, спричинена COVID-19, призвела до зростання безробіття та зниження участі в робочій силі. На рис. 1 відображено динаміку рівня безробіття в Україні.

З рис. 1 видно, що в 2020 р. спостерігалось активне зростання безробіття – його рівень за короткий період досяг рівня 2017 р. але на цьому не зупинився і в першому кварталі 2021 р. зріс ще на 1% досягнувши рівня в 10,9%. Аналогічний рівень в Україні спостерігався в 2000–2002 рр. Причому найбільше виросло безробіття серед молоді (20–29 років), яке й до цього було найвищим серед інших вікових груп. Подібна тенденція вищого зростання молодіжного безробіття спостерігалася й інших країнах, наприклад ЄС. Це обумовлено скороченням кількості зайнятого населення. За оцінками Л. Л. Шамілевої в результаті падіння обсягів виробництва по різних галузях від 6 до 66% очікувана зміна кількості зайнятого населення за окремими видами економічної діяльності у кризовому періоді з 2020 по 2021 р. складе 1224,5 тис. осіб [8, с. 178].

В другому кварталі 2021 р. безробіття в Україні поступово знижувалося в міру відновлення економіки та попиту на працю, але залишилося на підвищеному щодо минулих років рівні. Повільне зниження безробіття в Україні після сплеску зумовлене як мінімум кількома структурними причинами на стороні пропозиції праці:

1) відсутністю кваліфікації у людей, які втратили роботу в одній галузі, для переходу на роботу в інші галузі, де попит на працю підвищений;

2) відсутністю бажання до перепрофілювання/підвищення кваліфікації та пошуку роботи в інших сферах загалом;

3) обмеженням на мобільність робочої сили, пов'язаним із складнощами переїзду в

інші регіони з метою виходу на нову роботу (у тому числі з урахуванням доходів, що знизилися, не дозволяють покрити витрати на передбачуваний переїзд).

Зменшилося і приховане безробіття – кількість зайнятих неповний робочий день та кількість тих, хто не шукає активно нову роботу.

По-третє, обмеження на транскордонні пересування призвели до різкого падіння трудового міграційного припливу та відтоку. За окремими даними кількість українських трудових мігрантів в 2019 р. нараховувала 3,2 млн. осіб, а в 2020 р. скоротилася до 3 млн. осіб, в 2021 р. – до 2,5 млн. осіб. Протягом 2020 р. в Україну повернулося біля 400-500 тис. трудових мігрантів [6].

По-четверте, коронакриза нерівномірно позначилася на різних галузях економіки. У ньому опинилися і ті, що програли (більшість), і виграли (меншість). В результаті виник або посилювався галузевий дисбаланс на ринку праці, що позначився, зокрема, на галузевій та загальній динаміці зарплат. На думку Ю. М. Заволоки вплив пандемії слід оцінювати як нерівномірний – в залежності від галузей. Науковець вважає, що найбільший вплив в Україні спостерігався в таких галузях, як:

– туризм, який фактично зупинився і найближчі перспективи цієї галузі туманні (зауважимо, що на сьогодні вважається, що ця галузь зможе відновитися лише завдяки розвитку внутрішнього туризму);

– галузь дозвілля, спортивних та розважальних установи;

– транспортна галузь, в якій спостерігається суттєве зменшення обсягів як міжнародних так і внутрішніх пасажирських перевезень;

– роздрібна продаж непродовольчих товарів й послуг [2, с. 57].

Дійсно, найбільше постраждав сектор «контактних» послуг, який, за рідкісними винятками, характеризується високою трудомісткістю, зниженим середнім рівнем оплати праці, а також підвищеною часткою неформальної зайнятості та мікробізнесу. У цьому секторі зайнятість знизилася найсильніше. Одночасно відбулося і зниження середніх зарплат в цій сфері. Л.Д. Водянка пояснює таку ситуацію і заборону уряду на здійснення окремих видів економічної діяльності [1, с. 77]. У ряді галузей та підгалузі економічна активність, зарплата та зайнятість, навпаки, в результаті коронакризи зросли (наприклад, у виробництві ліків, медичних товарів, антисептиків, сервісах доставки, ІТ-сервісах, сервісах прокату).

По-п'яте, особливості коронакризи призвели також до того, що у структурі робочої сили найбільш постраждалими виявилися працівники, зайняті фізичною працею, як правило, з невисоким рівнем освіти та низькооплачувані. Таких працівників практично неможливо перевести на віддалений режим роботи. В результаті зросла цифрова нерівність. Крім того, з урахуванням зниження в середньому рівня адаптації до нових процесів і технологій з віком, а також спочатку нижчого рівня цифровізації життя у старшому віковому періоді, саме вони опиняються в цій ситуації на ринку праці в більш уразливому становищі.

На думку Ю. М. Заволоки, важливим наслідком впливу пандемії на ринок праці стало розмежування усіх працівників на 3 категорії:

1. життєво-необхідний персонал, який змушений працювати в умовах запровадження карантинних заходів;
2. віддалений персонал, який працює у дистанційному режимі;
3. тимчасово звільнений персонал (або зовсім звільнений) [2, с. 57].

Вважаємо за необхідне додати до цієї категорії ще й молодь, яка тільки що закінчила навчальні заклади. В умовах пандемії цій категорії влаштуватися на роботу значно складніше, оскільки ринок скорочується, а перевагу віддається працівникам з досвідом.

По-шосте, коронакриза у багатьох країнах посилила нерівність у доходах, зокрема диференціацію трудових доходів. В умовах м'якої монетарної та фіскальної політики у більшості країн світу, що призвело до бурхливого зростання фінансових ринків після тимчасового провалу в березні, у вигравші також опинилися високоприбуткові когорти населення з високою нормою заощаджень та фінансовими активами. В Україні ж чисельність такої

групи досить незначна. Одночасно з недоугою монетарною та фіскальною політикою уряду (з однієї сторони урядом запроваджено заборону нарахування пені на прострочені кредити і зобов'язання; збільшення обсягів допомоги з резервного фонду на підтримання безробітних громадян; сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, зокрема реалізація пільгових кредитних програм «5-7-9» тощо. З іншої сторони, більше навантаження лягло на самих суб'єктів господарської діяльності [1, с. 78]), в 2020–2021 рр. спостерігається тотальне зuboжіння населення.

По-сьоме, коронакриза має і гендерні наслідки. Через переважання у сфері контактних послуг жінок та необхідність догляду за дітьми через закриття шкіл з-за запровадження карантинних заходів частка жінок серед «нових безробітних» виявилася вищою, ніж чоловіків. На цьому наголошує М.І. Сідненко, яка до гендерного аспекту відзначає і урбаністичний [3, с. 32].

Чим довше затягується період обмежень і самообмежень у зв'язку з пандемією COVID-19, тим більше їх впливом змінюються звички та поведінка економічних агентів. Це призводить до довгострокових структурних змін на ринку праці або їх прискорює, одночасно скорочуючи час на адаптацію для роботодавців і працівників. Так, ймовірно, частина безробітних через це може залишитися поза ринком праці тривалий час, збільшивши рівень застійного безробіття та підвищивши «природний» рівень безробіття, що відповідає визначенню повної зайнятості. Важливою особливістю ринку праці стає, з одного боку, його «осілість» – швидке поширення повного або часткового віддаленого формату роботи, а також пов'язане з «осілістю» розширення кордонів ринку праці через зниження значущості транспортної доступності. Підвищення «осілості» економить час працівників, покращує баланс між працею та відпочинком, підвищуючи ефективність працівників (за умови вправної організації та самоорганізації праці, а також поєднання режиму віддаленої роботи та роботи в офісі). Тому в цілому це сприяє підтримці рівня продуктивності та покращенню якості життя, що є запорукою стійкості таких змін. Додаткові витрати на обладнання та функціонування домашнього офісу компенсуються зниженням витрат на оренду офісних приміщень та транспортні витрати. Крім того, віддалена форма роботи сприяє зростанню попиту (і пропозиції) на послуги фрілансерів, гнучкі та тимчасові трудові контракти.

Проте можливості переведення співробітників на віддалену форму роботи значно різняться за країнами. Так, якщо в розвинених країнах без істотної втрати ефективності на віддалений режим роботи можна перевести до 27% працівників, то в Україні цей відсоток скорочується до 10-12%. Водночас Л.Л. Шамілева досить позитивно оцінює кінець 2021 та 2022 р. На думку науковця в цей період слід очікувати формування умов для економічного зростання, що одночасно буде супроводжуватися активним втіленням процесів цифровізації. В системі соціально-трудова відносин будуть створені умови для прояву та зростання соціальних ризиків, які обумовлені інтенсивністю цифровізації [8, с. 180].

З точки зору змін галузевої структури праці очевидне різке зростання глобального попиту на ІТ-фахівців різного профілю, коронакриза дала додатковий імпульс для застосування роботів та заміни ними видів праці та професій, які легко алгоритмізувати. Структурне та стійке падіння попиту відбувається у виробництві низки традиційних товарів та послуг –

одягу та взуття, пасажирського транспорту, контролю та охоронних послуг, послуг громадського харчування тощо.

Висновки. В 2020 р. хвиля захворювань COVID-19 накрила Україну. Ринок праці не залишився осторонь від цього впливу: у 2020 р. спостерігалось багато змін у структурі попиту та пропозиції на працю, умов праці, посилення низки тенденцій, що формувалися раніше (особливо в частині цифровізації). Частина цих змін тимчасова, і поліпшення епідемічної ситуації, особливо у разі успішності масової вакцинації, призведе до нормалізації обстановки. Однак низка змін у структурі ринку праці та економіки в цілому матиме стійкий характер і впливатиме на інфляційні процеси. В подальшому слід більш детально поглянути на ситуацію на ринку праці після завершення 2021 р. та публікації офіційної статистики. Окрім цього, доцільним видається звернення уваги на розробку моделей імовірних сценаріїв поведінки ринку праці в умовах пандемії з метою прогнозування подібних ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Водянка Л.Д., Тодорюк С.І., Тодоріко І.М. Вплив пандемії COVID-19 на стан ринку праці в Україні та світі. *Економіка та держава*. 2021. № 10. С. 74–79.
2. Заволока Ю.М. Вплив рецесії, викликані пандемією COVID-19, на стан безробіття та ринок праці. *Агросвіт*. 2021. № 9–10. С. 53–59.
3. Заволока Ю.М., Івко А.В., Сідненко М.В. Структурні зміни ринку праці у постковідному період. *Грааль науки*. 2021. № 5. С. 29–32.
4. Коронавирус в Украине. URL: <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/ukraine/>
5. ООН призывает смягчить воздействие COVID-19 на рынок труда. URL: <https://www.un.org/ru/coronavirus/un-calls-measures-cushion-covid-19-shocks-labour-market>
6. Трудовая миграция: сколько украинцев работали за границей в 2019–2021 годах. URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2021/03/18/infografika/obshhestvo/trudovaya-migraciya-skolko-ukraincev-rabotali-granicej-2019-2021-godax>
7. Уровень безработицы в Украине. URL: <https://index.minfin.com.ua/labour/unemploy/>
8. Шамілева Л.Л. Оцінка впливу фінансово-економічної кризи та пандемії COVID-19 на національний ринок праці. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 3. С. 177–182.
9. COVID-19 и сфера труда: последствия и ответные меры. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/briefingnote/wcms_740872.pdf

REFERENCES:

1. Vodjanka, L.D., Todorjuk, S.I., & Todoriko, I.M. (2021) Vplyv pandemii' COVID-19 na stan rynku praci v Ukraini ta sviti [The impact of the COVID-19 pandemic on the state of the labor market in Ukraine and the world]. *Economy and State*, 10, 74–79. (in Ukrainian)
2. Zavoloka, Ju. M. (2021) Vplyv recesii', vyklykanoi' pandemijeju COVID-19, na stan bezrobittja ta rynek praci [The impact of the recession caused by the COVID-19 pandemic on unemployment and the labor market]. *Agrosvit*, 9–10, 53–59. (in Ukrainian)
3. Zavoloka, Ju. M., Ivko, A. V., & Sidnenko, M. V. (2021) Strukturni zminy rynku praci u postkovidnomu period [Structural changes in the labor market in the postwar period]. *Grail of Science*, 5, 29–32. (in Ukrainian)
4. Coronavirus v Ukraine [Coronavirus in Ukraine]. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/ukraine/> (in Russian)

5. OON prizyvaet smjaghit' vozdejstvie COVID-19 na rynek truda [UN Calls for Mitigation of COVID-19 Impact on the Labor Market]. Retrieved from: <https://www.un.org/ru/coronavirus/un-calls-measures-cushion-covid-19-shocks-labour-market> (in Russian)

6. Trudovaja migracija: skol'ko ukraincev rabotali za granicej v 2019–2021 godah [Labor migration: how many Ukrainians worked abroad in 2019–2021]. Retrieved from: <https://ru.slovoidilo.ua/2021/03/18/infografika/obshhestvo/trudovaya-migraciya-skolko-ukraincev-rabotali-granicej-2019-2021-godax> (in Russian)

7. Uroven' bezroboticy v Ukraine [Unemployment rate in Ukraine]. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/labour/unemploy/> (in Russian)

8. Shamileva, L. L. (2020) Ocinka vplyvu finansovo-ekonomichnoi' kryzy ta pandemii' COVID-19 na nacional'nyj rynek praci [Assessment of the impact of the financial and economic crisis and the COVID-19 pandemic on the national labor market]. *Economic Bulletin of Donbass*, 3, 177–182. (in Ukrainian)

9. COVID-19 i sfera truda: posledstvija i otvetnye mery [COVID-19 and the workplace: implications and responses]. Retrieved from: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-moscow/documents/briefingnote/wcms_740872.pdf (in Russian)